

Český svět v zahraničí: výuka českého jazyka na Zakarpatské Ukrajině

Julie Jusyp-Jakymovyč, Natálie Petrica

KATEDRA SLOVESKÉ FILOLOFIE, FILOLOGICKÁ FAKULTA
UŽHORODSKÉ NÁRODNÍ UNIVERZITY

I. Historická exkurze

- Během probíhající politiky maďarizace v roce 1917 byla zakázána u nás cyrilice a neexistovala žádná ukrajinská škola.
- Když se však Podkarpatská Rus stala součástí První Československé republiky, došlo ke změně k lepšímu ve všech sférách života, zejména při formování národně-politického povědomí.
- Prostřednictvím symbolů svobody může sloužit to, že hymna zakarpatských Ukrajinců na slova O. Duchnovyča „Podkarpatští Rusové, zanechali hluboký spánek ...“ se stala hymnou spolu s národní hymnou „Kde domov můj“ a slovenskou národní hymnou „Nad Tatrou sa blýská“.
- Všechno to byly národní hymny ve všech zemích První republiky, karpatsští Ukrajinci měli vlastní vlajku - modrou a žlutou, která symbolizovala rozdíl od zbytku československého státu, autonomii, která byla nakonec realizována.

I. Historická exkurze

- 17. září 1921 byl vyslán na Podkarpatskou Rus první zástupce v oblasti školství - školní úředník Josef Pešek.
- Prvním úkolem školské správy bylo vytvoření veřejných škol. Situace byla obtížná. Chyběli učitelé a prostory pro školáky. Školy neměly specifický vyučovací jazyk - nastal jazykový chaos, chyběli učitelé, programy, učebnice, jejichž sestavování narazilo na jazykové potíže.
- Každý okres potřeboval na školní práci zhruba 20 milionů korun českých. Ze 674 učitelů na Podkarpatské Rusi po roce 1918 složilo přísahu věrnosti novému státu pouze 379. Ostatní rezignovali nebo se přestěhovali do Maďarska.

I. Historická exkurze

- Rozvoj vzdělávacího systému na Podkarpatské Rusi silně podporoval první prezident ČSR T.G. Masaryk: «Občanstvo na Podkarpatské Rusi musí být vzděláváno», poznamenal.
- S pomocí československého státu jsme již v roce 1921 měli 530 škol, z toho 357 karpatoruských, 118 maďarských, 9 německých, 17 - se smíšeným vyučovacím jazykem.
- Podle údajů za roky 1935-1936 bylo v našem regionu 465 karpatoruských lidových škol, 2 207 tříd, 2 069 učitelů a 102 152 školáků; českých veřejných škol - 158: 613 tříd, 618 učitelů, 22178 studentů; maďarských státních škol -118: 363 učitelů, 18 171 studentů; německých škol - 17, rumunských - 4, židovských - 7.

I. Historická exkurze

- V roce 1936 bylo na Podkarpatské Rusi celkem 769 základních škol, 3271 tříd, 3131 učitelů a 14 6681 studentů.
- Pokud jde o střední školy, působilo zde 18 karpatoruských škol se 125 třídami, 151 učiteli a 5311 studenty; českých středních - 17 škol se 100 třídami, 108 učitelů, 3626 studentů;
- Pokud jde o vzdělávání ve školách, důležitou prací bylo vytvoření nových vzdělávacích programů pro základní a střední školy. Programy byly vyvinuty v souladu s programy pro československé školy přizpůsobené podmínkám Podkarpatské Rusi. Bylo provedeno sjednocení středoškolských učebních osnov všech zemí, které byly součástí 1. ČSR.

I. Historická exkurze

- Tehdejší školní učebnice - čítanky „Světlo“ a „Úsvit“ - zahrnovaly nejlepší úspěchy národní i světové literatury - včetně děl české a slovenské literatury, informací o českých historících, politicích, učitelích, skladatelích (F. Palacký, T.-G. Masaryk, V. Beneš, M. Štefánik, Jan Amos Komenský, B. Smetana atd.).
- Studovaná umělecká díla, a to díla B. Němcové, K. Erbena, I. Olbrachta, J. Nerudy, S. Čecha, A. Jiráska, F. Tichého, K. Čapka, J. Machara, F. Procházky obohatila studenty o znalosti historie, kultury historicky blízkých slovanských národů, utvořila pocit slovanské jednoty, kulturu mezinárodních vztahů, rozšířila jejich obzory a světonázor.
- To umožnilo studovat literaturu ve vztazích a vytvořilo vizi kultury v kontextu univerzálního chápání toho, že národní literatura je součástí světa. V důsledku toho se vytvořila komplexně vyvinutá osobnost, obohacená o duchovní dědictví různých národů.

II. SOUČASNOST

- Výuka češtiny na Zakarpatí pokračovala od 50. let 20. století na Užhorodské státní univerzitě (založena v roce 1945), kde se vyučoval český jazyk jako druhý slovanský jazyk na ukrajinském a ruském oddělení filologické fakulty (katedra obecné a slovanské jazykovědy).
- V roce **2013 byl** na filologické fakultě Užhorodské národní univerzity otevřen nový bakalářský studijní program „Český jazyk a literatura“, na základě kterého probíhá příprava studentů bohemistů.
- Významným mezníkem pro bohemisty Užhorodské národní univerzity byl rok **2017**:
- - první absolventi bakalářského studia;
- - Ministerstvo školství a vědy Ukrajiny udělilo licence v rozsahu 25 osob, což dovolilo pokračovat výuku v navázujícím **magisterském** studijním programu;
- - zřídilo Ministerstvo školství České republiky na Katedře slovenské filologie Užhorodské národní univerzity lektorát českého jazyka a literatury (lektorka Petra Zlámaná).

- **V dnešní době český jazyk vyučují i na dalších fakultách a odděleních**

Užhorodské národní univerzity:

- - na filologické fakultě - studenti oborů Ukrajinský jazyk a Ukrajinský a anglický jazyk (jako druhý slovanský jazyk) - celkém 68 studentů (1 semestr),
- na historické fakultě - studenti oborů Dějiny a archeologie, Kulturologie (jako volitelný předmět) – celkém 17 studentů (2 semestry),
- na lékařské fakultě - studenti oborů Všeobecné lékařství a Farmacie (jako volitelný předmět) – celkém 34 studenty (1 semestr),
- na Fakultě cizích jazyků od roku 2021 je čeština poprvé jako druhý cizí jazyk zařazena do studijního programu pro obor Anglický jazyk a literatura - celkém 10 studentů (8 semestrů).
- od roku 2021 je „Praktický kurz českého jazyka“ zařazen do „Celouniverzitního katalogu volitelných předmětů“ jako profesní disciplína pro získávání a rozvoj sociálních dovedností (tzv. soft skills).

II. SOUČASNOST

- V roce 2013 Ministerstvo školství Ukrajiny změnilo učební osnovy a zavedlo od 2. stupně základních škol (od 5.třídy) povinnou výuku druhého cizího jazyka. Díky tomu se čeština začala vyučovat **na středních školách** Zakarpatské oblasti:
- v Užhorodu na specializované škole č. 3, tzv. **Masarykova jubilejní škola** - od roku 2013 (asi 250 žáků, 5.-11.třídy),
- ve Svaljavě na střední škole č. 1 (Masarykova) - od roku 2016 (asi 100 žáků),
- v Mukačevu na střední škole č. 6 - od roku 2018 (asi 200 žáků).
- v Chustu na střední škole č.5 (od roku 2020).
- **Studium českého jazyka už na 1.stupni základní školy se jako první chystá realizovat Užhorodské gymnázium č. 16.**
- Za tímto účelem byl v roce 2021 připraveny učební osnovy pro speciální kurz „Český jazyk a četba“ pro 1.-2. a 3.-4. třídy základní školy. Tyto učební osnovy byly schváleny Vědeckou a metodickou radou Zakarpatského ústavu pedagogického vzdělávání a předloženy Ministerstvu školství a vědy Ukrajiny.

Seznam použité literatury

1. Дудаш Э. Ф. Школьные здания и постройка новых школ на Подкарпатской Руси. // Подкарпатская Русь за годы 1919 - 1936. – Ужгород, 1936. – С.105 - 107.
- 2. Клима В. Школьное дѣло и просвѣщение на Подкарпатской Руси // Podkarpatská Rus 1936 /Otázky hospodařské, sociální, historické. / Vydal klub přátel Podkarpatské Rusi v Bratislavě roku 1936. - С.101-105.
3. Медьешій С.С. Развитие школ для ремесленных учеников на Подкарпатской Руси // Подкарпатская Русь за годы 1919 - 1936. – Ужгород, 1936. – С.107 - 109.
4. Недзельський Е. Литература и издательская деятельность на Подкарпатской Руси // Подкарпатская Русь за годы 1919- 1936. – Ужгород, 1936. – С.131 - 137.
5. Чегиль С. М. Народнопросветильная работа на Подкарпатской Руси // Подкарпатская Русь за годы 1919 - 1936. – Ужгород, 1936. – С.113 - 121.
6. Antalovskij Š. Karpatoruské studenstvo //Podkarpatská Rus 1936 /Otázky hospodařské, sociální, historické / Vydal klub přátel Podkarpatské Rusi v Bratislavě roku 1936. - С.101 - 107.
- 7. Holešovský G. Statní odfořná škola pro zpracování dřeva v Jasině //Podkarpatská Rus 1936 /Otázky hospodařské, sociální, historické. /Vydal klub přátel Podkarpatské Rusi v Bratislavě roku 1936. - С.269 -270.
- 8. Pešina J. Národní školství na Podkarpatské Rusi //Podkarpatská Rus 1936 /Otázky hospodařské, sociální, historické / Vydal klub přátel Podkarpatské Rusi v Bratislavě roku 1936. - С.259 - 266.
- 9. Zatloukal J. Podkarpatská Rus v Masarykových projevech //Podkarpatská Rus 1936 /Otázky hospodařské, sociální, historické / Vydal klub přátel Podkarpatské Rusi v Bratislavě roku 1936. – С.14 - 17.